

Lauri Koli

ARIMAA KALANISTUTUSTEN KOURISSA

Olen viimeksi kuluneiden 30 vuoden aikana kalastellut varsin säännöllisesti kesämökkijärvessäni Arimaassa. Lisäksi olen osallistunut Härjänojan osakaskunnan (entisen kalastuskunnan) ja Someron kalastusalueen toimintaan. Näissä merkeissä kalojen istutustoiminta ja sen tulokset ovat tulleet minulle tutuiksi niin hyvässä kuin pahassakin.

Istutuksista päättää osakaskunta, mutta niiden suuntaamisessa on kalatalousneuvonnalla suuri merkitys ja vastuu. Istutukset voidaan ryhmitellä alkuperäisten lajien täydennysistutuksiin, uusien lajien kotiutusistutuksiin ja istuta ja ongi -menetelmään. Arimaassa on kymmenen alkuperäistä lajia: hauki, ahven, kiiski, särki, lahna, ruutana, salakka, kuore, made ja kivisimppu. Mahdollisesti järvessä on harvalukuisena pasuria, mutta alkuperäisväestön sulkaviksi nimeämät kalat ovat pieniä lahnoja. Arimaan pinta-ala on noin 180 ha. Vesi on kirkasta ja selvästi ruskeaa, keskiravinteista, eikä sinileväkukintoja ole (vielä) tavattu.

Täydennysistutuksia on tehty vain **hauella**. Ensimmäiset soutelumme syksyllä 1976 länsiperukassa, järven matalassa päässä näyttivät, että haulle on runsaasti sopivia lisääntymis- ja saalistusalueita. Saman vuoden poikasia näkyi lähtevän pakoon monessa kohdassa ja yksi jäi vesihaaviinkin. Sopivia kutupaikkoja on eri puolilla järveä, esimerkiksi matalia tulvarantoja. Keväällä 1977 oli kunnan tulva, ja hauki kuti mm. meidän alavan mökkitonttimme pihanurmikolla. Vuosittain perheemme pyytämien ja syömien haukien määrä oli sen verran suuri, että emme siitä puhuneet kylällä, koska saaliimme asiaa tuntemattomista olisi ilman muuta tuntunut ryöstökälistä.

Härjänojan kalastuskunnan papereista löydän seuraavat hauenpoikasten istutukset Arimaahan: vastakuoriutuneita poikasia 50 000 kpl vuonna 1972 ja 20 000 kpl vuonna 1974 sekä esikasvatettuja poikasia 1250 ja 1000 kpl vuosina 1977 ja 1978. Kun nuo vastakuoriutuneiden istutukset tehtiin, oli jo tiedossa, että ne eivät ole kannattavia. Vastuu on Arimaan tapauksessa neuvontajärjestöllä. Kalastuskunnan kokouksessa 1979 esitin, että ei haukea kannata Arimaahan istuttaa missään muodossa, koska sen luontaiseen lisääntymiseen on siellä erinomainen ympäristö. Härjänoja lopetti hauen istutukset. Lisäksi poistettiin verkkomäärän rajoitukset hauen kutuaikana ja verkkojen solmuvälimääräykset. En tiedä, että järven muutkaan kalastuskunnat olisivat sen jälkeen haukea istuttaneet. Siis 25 vuotta ilman istutuksia, ja järven haukikanta voi nykyisin varsin hyvin. Kukaan ei ole minulle muuta väittänyt. Mielestämme hauki on aivan kelvollinen ruokakala, sanokoon Mannerheim mitä hyvänsä.

Tämä koskee siis Arimaata. On kyllä tilanteita, joissa hauen esikesäisten poikasten istuttaminen on perusteltua.

Ei-alkuperäiset lajit. Järvi on kaksinainen. Itäosa on syvä (jopa 16-18 m) ja pääosin karurantainen, länsiosa taas matala (2-4 m) ja kasvillisuutta on melko runsaasti. Istukkaiksi on luonnollisesti kaavailtu eniten kuhaa ja siikaa. Kuhaa ajattelivat länsipääläiset ja siikaa itäpääläiset. Arimaan pinta on 90 m mpy. Kuha ei ole itse kyennyt nousemaan varsin jyrkkiä purojen koskia ylös. Laji saapui myös Itämeren altaaseen melko myöhäisessä vaiheessa. Kuha ei ole missään Somerolla alkuperäinen. Siian puuttumiseen Somerolta voi olla syynä muutkin tekijät kuin leviämisseet.

Kuha. Ensimmäiset istutusyritykset tehtiin 1939 hedelmötetyllä mädillä (250 000 kpl). Vuonna 1947 istutettiin poikasia, mutta laadusta ja määrästä ei ole tietoa. Seuraava yritys oli 1960, jolloin Painiojärvestä siirrettiin hedelmötettyä mätää. Määrää ei lähteissä mainittu. Merkittävämpi yritys oli vuosina 1962-66. Silloin siirrettiin Painiojärvestä Arimaahan melko tasan 200 kuhaa. Ne olivat käsittääkseni lähellä pyyntikokoa eli ns. emokuhaa. Ne pyydettiin Härjänlahden vesialueelta

talkootyönä ja pyytäjänä olivat Veikko Peltonen ja Akseli Toivola. Lupa kuhien pyyntiin kutuaikana oli hankittu.

Näistä istukkaista jotkut kasvoivat yli viisikiloisiksi. Lisääntyvää kuhakantaa ei tästä kunnianhimoisesta yrityksestä syntynyt. Järven veden laadussa ei liene ollut vikaa, mutta olikohan istutettujen määrä ollut kuitenkin liian pieni, noin yksi kuha hehtaarille? Kuinka paljon niistä joutui ennen lisääntymisikää pyydyksiin? Kysymyksiä vaan ei vastauksia.

Härjänlahden kalastuskunta istutti vuosina 1975 ja 1977, kumpanakin, 1000 kpl kesänvanhoja poikasia. Tuolloin vielä uskottiin, että Arimaasta voisi tulla kuhavesi. Joitakin noista istutuksista peräisin olevia kuhia saatiin 1980 -luvun alkupuolella.

Härjänojan kalastuskunta halusi vielä kuitenkin kerran yrittää. Neuvoteltiin RKTL:n kanssa järven ottamisesta kuhan kotiutusyritysten koejärveksi. Niin sitten tapahtuikin. Viitenä vuotena (1983-87) istutettiin järveen kesänvanhoja poikasia yhteensä 19 000 kpl, siis noin 100 poikasta hehtaarille eli melkoinen määrä. RKTL järjesti kahtena vuotena koekalastuksia ja kalastustiedusteluja. Pyydettiin myös ottamaan kuhista suomunäytteitä. Tutkimuslaitoksen koekalastusraportista: ”Kuhasaaliit ovat suurista istutusmääristä huolimatta jääneet vähäisiksi.----- Osasyynä heikkoon tulokseen lienee Arimaan vahva haukikanta. Kuha jää helposti hauen saaliiksi. Toinen syy löytynee kalastuksesta: kuhaa ei vielä oikein osata järvellä pyydystää.” Vaikka syyt eivät selvästi tulleet esille, voidaan vain todeta, että ei ainakaan kalastuskuntien resursseilla saada ”jumalkala” kuhaa Arimaan. Paras alkaa vain kehittää maukkaampia hauki- ja lahnareseptejä.

Siika. Varhaisimmista siikaistutuksista en ole löytänyt kunnollisia tietoja. Suomenlinnan Eränkävijät istuttivat Hyrkkölän päähän siikoja 1970 -luvun alussa. Tuo seura oli vuokrannut Arimaan tilalta paitsi metsästysmaita myös kalavesiä. Myös Hyrkkölän kalastuskunta istutti siikoja. Siikoja on jäänyt pyydyksiin näistä istutuksista jonkin verran, ja se on kannustanut uusiin istutuksiin.

Härjänojan osakaskunta on istuttanut kesänvanhoja poikasia ajanjaksona 1982-2004 kymmenenä vuotena kunakin 1200-2000 kpl. Myös Hyrkkölä ja Jakkula ovat tänä aikana tehneet istutuksia. Näiden istutusten ansiosta siikaa on saatu joka vuosi pienehköjä määriä, joten se on pirstänyt järven kalastoa. Kylmänä vuodenaikana siikoja on koko järven alueella, mutta kesällä vain itäpään syvillä alueilla.

Istutetut siikat ovat olleet tiheäsiivilähampaisia eli planktonia syöviä muotoja. On esitetty (Hans Vogt), että planktonia syövät siikat voivat edistää järven rehevöitymistä syömällä sellaista äyriäisplanktonia, jonka pitäisi syödä leviä. Koska siikojen ei ole havaittu kutuneen Arimaassa, voitaisiin istuttaa myös harvasiivilähampaisia siikamuotoja. Ne siis eivät synnyttäisi liian tiheitä ja hidaskasvuisia kantoja, mikä taipumus niillä on.

Muilla ei-alkuperäisillä lajeilla ei ole ollut juuri minkäänlaista roolia Arimaan kalastossa. Vuonna 1981 istutettiin 1000 kpl **peledsiian** kesänvanhoja poikasia, joista muutamia saatiin saaliskokoisina. Myllyjoen patoaltaissa on pidetty **kirjolohia**, joita on karannut järveen ja oleskellut siellä lyhyitä aikoja. Pari pientä erää **karppeja** on istutettu ilman pysyvää tulosta. Muutama **suutari** on joutunut kalanviljelylaitoksella karpinpoikasten joukkoon. **Ankeriaita** on tavattu Härjänojan metsäjärviin tehdystä istutuksista vaeltaneina.

Kirjeessään vuonna 1951 professori Branderille Forssaan Martti Härme kirjoittaa, että ”**Säynävää** on yksinomaan Arima-järvessä, jonne se on istutettu vuonna 1946 ja on kannan todettu menestyneen”. Tämä tieto on painettu Someron vedet –kirjassa, joka ilmestyi 1993. Samana vuonna olen merkinnyt muistiin vastapäätä mökkiämme, järven etelärannalla kalastavan Arvo Anteroisen maininnan: ”Noin 15 vuotta sitten eli vuoden 1978 tienoilla oli hänen rannassaan isojen kalojen pintapolskintaa. Pani verkon rannan suuntaan, ja sai 5 säynettä”. Totean tämän ilman kommenttia.

Lopuksi. Yhtään uutta itsestään lisääntyvää lajia ei istutuksilla ole Arimaahan saatu aikaiseksi. Mikään istutus ei ole ollut taloudellisesti kannattava. Tällainen johtopäätöshän on aivan masentava, mutta saaduista kokemuksistahan kannattaa aina jotain maksaa. Ehkä positiivisinta on ollut se lisä, jonka siika on antanut ja antaa harvakseltaan järven kalojen makujen monimuotoisuuteen. Siikaa siis kannattaa edelleenkin istuttaa. Kalojen ohella Arimaan tulevaisuuteen on sijoitettu täplärapiistutuksilla. Ne näyttävät lupaavilta ja ehkä ravustus voidaan sallia jo muutaman vuoden päästä.

Minussa vaikuttaa aika ajoin jonkinlainen anarkisti. Se esimerkiksi kuiskii, että keskeytetään osakaskuntien rahojen paneminen kalanpoikasten istutuksiin vaikkapa viideksi vuodeksi ja sijoitetaan ne vesiensuojeluun. Kalatalousneuvonta ei kuitenkaan tällaisesta näytä pitävän, vaikka kuuluuhan veden mahdollisimman hyvä tila kalataloudenkin etuihin.

Lähteinä olen käyttänyt kirjoittamaani Someron vedet –kirjaa (1993), laatimiani Someron kalastusalueen Käyttö- ja hoitosuunnitelmia (1987, 1992, 1996) sekä muistiinpanojani.

Kuvateksti:

Arimaan kauniimpi pää eli itäpää. Kuvattu Haukkavuoren rinteeltä 1984. Järven syvin kohta keskellä kuvan vasenta reunaa. Kuva Lauri Kolin arkistosta.